ROMANIAN LANGUAGE ENVIRONMENT. ELEMENTS OF FOREIGN INFLUENCE

Ana Aşkar

Assist., PhD Student, "Iuliu Haţieganu" University of Medicine and Pharmacy, Cluj-Napoca

Abstract:This paper brings to attention aspects of foreign borrowings that influence and shape languages, in our case, Romanian. Languages are part of a wider social system. They depend also on geographical and political conditions, ranging even to the history of entire continents. This is how Romanian, a Romance language, has aquired in the past elements that belong to a large variety of languages, from Greek, Slavic and Hungarian, to Turkish, German, French and English. Language is a priceless tool in the study of a population's archeology, as it confirms or infirms other historical data or claims. Moreover, it is a component of a nation's profile, together with the mosaik of foreign words that give it extra flavour and add to its unique character. In the last decades, English has been by far the most influencial language for Romanian vocabulary. Anglicisms are not a threat or an invasive element, but rather an efect of the pervading influence of English due to its use on a global scale.

Keywords: Anglicism, foreign borrowings, globalization, cultural interconnectedness, Lingua Franca.

Etapele de dezvoltare prin care trec popoarele lumii, fie că schimbările sunt cauzate de salturi în cunoaştere sau de mişcări politice, modelează şi limbile pe care acestea le vorbesc. Cuvintele formează preţiosul mozaic ce înnobilează drumurile parcurse de omenire. Traiul material şi cel spiritual al unei populaţii sunt deopotrivă oglindite în limbă. Credinţele, obiceiurile, îndeletnicirile, învăţăturile, tradiţiile, realitatea geografică, politică, artistică – toate au un nume. În timp, limba constituie o sursă de importanţă majoră în reconstituirea vieţii societăţii omeneşti într-un anumit spaţiu şi la un moment dat. Astfel, limba română ne "vorbeşte" despre trecutul şi despre prezentul nostru.

De-a lungul istoriei omenirii s-au creat tot mai multe legături între spaţii geografice diferite, deci, între limbi diferite. Textele din diferite epoci sunt imagini multidimensionale, dezvăluind interconexiuni multiple. Textele formează punţi peste timp şi spaţiu şi se constituie într-un univers aparte. Gândirea este poarta convertirii existenţei în limbaj. Limbajul verbal este cel mai accesibil, mai complex şi mai versatil dintre toate limbajele. Limitările şi convenţiile îl dezambiguizează până la limita comunicării care poate fi reprodusă şi folosită pe scară largă. Pe măsură ce se unesc teritoriile geografice, creşte şi coerenţa şi continuitatea mediului lingvistic internaţional, care este însăşi harta universurilor individuale ce se contopesc în marea conştiinţei colective.

Prin *împrumut* (dintr-o limbă) şi prin *calc* lingvistic (după o limbă) se înţelege „atât procesul transferului respectiv (formă, conţinut, structură), cât şi rezultatul, respectiv, termenul

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

(cuvântul, unitatea frazeologică) obținut din acest proces" (Bârlea, Bârlea 2000: 27). Prin împrumut total, aceiași autori înțeleg „*preluarea formei și a conținutului unui cuvânt, a unei expresii, a unei turnuri sintactice*" (2000: 66). Eugeniu Coșeriu, care descrie limbajul ca pe o modalitate de cunoaștere/înțelegere intuitivă a lumii! și, în același timp, ca pe o *activitate creatoare* (enérgeia) specifică omului (Coserio 2001:4), se pronunță în favoarea libertății de alegere în comunicarea verbală.

În trecut, din punctul de vedere al împrumuturilor lingvistice, cel mai rodnic contact dintre limbi avea loc atunci când existau suprapuneri teritoriale sau granițe comune între populații diferite. Pentru limba română, putem da ca exemplu diversele etnii și naționalități care locuiesc pe același teritoriu, precum și populațiile cu care ne învecinăm. Atunci când suprapunerea are loc prin forță, contaminările lingvistice sunt dezaprobate sau chiar detestate. Invazia lingvistică este un efect al celei militare sau politice. Reacția de exagerare în sens invers, purificând excesiv, artificial, limba cultă, este una naturală, urmând legile fizicii. După ce dispare conștiința agresiunii, se deschid spații propice dialogului și creației, unde diferitele nuanțe și tonalități ale vocabularului sunt folosite pentru a da culoare, pentru a transmite stări și pentru a crea un anumit specific, o localizare în timp și spațiu, precum și pe verticală, pe scara socială. Roadele lingvistice ale agresiunii sunt valorificate în câmpul artelor. "Sălaș", "lăcaș", sunt folosite cu sensul de "locuință", "casă", "adăpost". "Timp frumos" poate fi înlocuit cu "vreme frumoasă". Cu toate că încadrarea cuvântului "vreme" la substantive feminine nu are nimic de-a face cu percepția estetică sau cu emoțiile, cea care a dus la asimilarea în mulțimea substantivelor feminine fiind forma sa, adjectivele (frumoasă, urâtă, multă, destulă, etc.), cu care acest substantiv se poate asocia, îi pot da acestuia valoarea estetică de feminin.

În limba vorbită, alegerea cuvintelor este mai spontană, în timp ce limba scrisă, inclusiv în cazul traducerilor, limba trece prin mai multe filtre. Putem asista la forme ale discriminării lingvistice. De exemplu, traducătorul va alege între "magnanim" (snob, savant), "generos" (internațional, neutru stilistic), "mărinimos" (alegerea "cea mai românească") și "darnic" (diminuat cantitativ și calitativ), nu numai în funcție de sens, ci și de preferințele lingvistice. În acest caz, se face simțită puternica înfluență slavă prezentă în limba română, mai ales în limbajul bisericesc. Filozofic vorbind, cea mai sublimă formă de mărinimie este iertarea. Astfel, mărinimia se apropie semantic de "milostenie" și "compasiune", două substantive cu rezonanțe foarte diferite datorită proveniență din familii de limbi diferite, dar și datorită mediilor în care sunt utilizate. Limbajul bisericesc conservă multe cuvinte cu "aer" vechi care, tocmai din această cauză, capătă o dublă valoare stilistică: "bisericesc/duhovnicesc" și/sau "vechi". Aceste elemente vechi, prezente de mai mult timp în limba română, contrastează tot mai mult cu împrumuturile mai recente, dintre care cele mai importante ca număr sunt cele provenind din limba engleză. Cu timpul, cuvintele impuse de către invadatori și acceptate "de voie, de nevoie" nu mai sunt percepute ca străine. Astăzi, o mulțime de cuvinte ungurești, turcești, slave, rusești, nemțești, sunt folosite ca elemente legitime ale limbii române, în timp ce noile achiziții stârnesc revoltă și îngrijorare. Din această categorie fac parte anglicismele.

În accepţiunea Mioarei Avram, aşa cum apare în lucrarea sa, *Anglicismele în limba română actuală*, *anglicismul* este „o unitate lingvistică (nu numai cuvânt, ci şi formant, expresie frazeologică, sens sau construcţie gramaticală) şi chiar tip de pronunţare sau/şi de scriere (inclusiv de punctuaţie) de origine engleză, indiferent de varietatea teritorială a englezei, deci inclusiv din engleza americană, nu doar din cea britanică"(Avram 1997: 11). Autoarea considera că termenul „barbarism", folosit de alți comentatori ai fenomenului, este inacceptabil. Iată câteva exemple de anglicisme: un cuvânt: *printer, mouse*; un cuvânt compus: *baby-sitter*; un sens nou atașat unui

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

cuvânt deja existent în limba română: *pachet* (set, grupaj), *suport* (sprijin, ajutor, susținere), *decent* (acceptabil, despre preț, condiții); o construcție mai complexă, o expresie: *calup de știri*; un mod de pronunțare: *CV* (si-vi); un mod de scriere, ortografie: *marketing* (Avram 1997).

Dacă la cunoașterea provenienței străine [a unui împrumut, n.n.] se adaugă conștiința că vorba respectivă e un corp străin în organismul limbii, o numim ”barbarism” (Pușcariu 1976:372). În funcție de proveniență, adaugă lingvistul, barbarismele sunt numite „turcisme”, „slavonisme”, germanisme”, „franțuzisme”. Mioara Avram nu acceptă termenul de ”barbarism”. Theodor Histea, citat de Bârlea și Bârlea, definește calcul lingvistic ca pe „un procedeu special de *îmbogățire* a vocabularului, a frazeologiei și, mai rar, a structurii gramaticale, prin copierea sau imitarea așa-zisei structuri interne a cuvintelor sau structurilor străine” (Bârlea, Bârlea 2000: 97). Dorim să reținem din această definiție cuvântul ”îmbogățire”, care punctează poziția apreciatului cercetător față de acest fenomen lingvistic.

Cele două fronturi principale de contact dintre două limbi diferite sunt limba comună și limbajele specializate. Dacă luăm ca exemplu căile prin care numeroase elemente din limba engleză pătrund în limba română, în primul rând observăm diversitatea domeniilor tehnice și științifice în cadrul cărora limba engleză este principalul mediu de diseminare a informației. Pe de altă parte, publicul larg din România are contact cu toate fațetele vieții populațiilor vorbitoare de limba engleză, în special ale societății americane și britanice. Astfel, termeni din politică, sport, gastronomie, turism, finanțe, cinematografie, educație, management, urbanism, arhitectură, administrație, precum și din nenumărate terminologii științifice, intră în contact direct cu vorbitorii/ ”consumatorii” români. Un aspect deosebit de important pentru înțelegerea acestui fenomen lingvistic este diversificarea căilor de informare și antrenare, atât a publicului larg, cât și a specialiștilor. Limba engleză este recunoscută ca ”lingua franca”, limba care unește toate continentele. În prezent, internetul, televiziunea și publicațiile ”tradiționale”, pe hârtie, creează o ”suprafață de contact” între culturi fără precedent în istoria omenirii. Contactul dintre engleză și română are caracteristici unice în istoria limbii noastre: dezvoltarea tehnologiei și a mediilor de comunicare, precum și migrarea forței de muncă spre teritoriile ocupate de anglofoni.

În contextul dezvoltării atât de rapide a noilor domenii tehnologice și științifice, inovațiile sunt însoțite de termeni noi. Aceștia sunt importați și preluați împeună cu tehnologia și produsele. De exemplu, aparatele de copiat și calculatoarele au fost preluate împreună cu termeni precum *toner, fotocopiere, computer, logare, mouse, monitor, setare*, etc. Se constată astfel importanța dezvoltării economiei americane în răspândirea pe glob a limbii engleze.

Spre deosebire de trecut, când expansiunea militară și politică se făcea doar dinspre cuceritor spre cucerit, în secolul al XX-lea s-a produs și mișcarea opusă, de emigrare a populațiilor mai sărace spre centrele de putere economică. Dezechilibrele create prin secătuirea resurselor celor cotropiți au produs o maree de emigranți. Totuși, efectul principal este în favoarea coloniștilor: țările inferioare din punct de vedere economic continuă să piardă forță de muncă mai mult sau mai puțin calificată, această hemoragie continuând să slăbească țesătura societății, în timp ce marile puteri se dezvoltă și mai mult grație diversității extraordinare de resurse umane atrase. În societatea modernă, selecția naturală poartă numele de ”concurență”. În pregătirea și promovarea lucrătorilor calificați, limba engleză joacă un rol deosebit de important.

În lumea contemporană, științele sunt mult mai deschise, mai accesibile publicului larg. Accesul la informație este tot mai ușor pentru majoritatea populației. Contactul vorbitorilor cu diverse terminologii facilitează absorbția rapidă a termenilor străini în vocabularul maselor. Interdisciplinaritatea este o caracteristică a științelor, a artelor, dar și a omului de rând. Învățăm despre calculatoare, telefoane, mașini, nutriție, agricultură, ecologie, educație, psihologie, igienă,

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

etc. Datorită interconexiunilor din prezent, terminologiile sunt folosite de pături ale societății foarte diferite.

Angela Bidu-Vrânceanu pledează pentru cuprinderea terminologiilor în domeniul comun al „lexicului specializat", considerând că această abordare „favorizează interpretarea metodologic unitară" (Bidu-Vrânceanu 2010: 11), dar lingvista scrie și despre o *terminologie externă*, a nespecialiștilor, numită „socioterminologie", „ramură aparținând lingvisticii aplicate", având obiectivul de a descrie sensul specializat(1976: 13).În funcție de domeniile de activitate umană, Flaișer (2011: 22) împarte terminologiile în două categorii principale: terminologiile populare, ai căror termeni sunt, în marea lor majoritate, termeni populari, și terminologiile științifice, care conțin termeni populari, dar aceștia au o pondere scăzută. Exemple de terminologii populare sunt: terminologia păstoritului, terminologia plugăritului, terminologia olăritului etc. Sursa acestor terminologii este internă. Pe măsură ce scade numărul celor care practică aceste activități, termenii care încetează să mai fie folosiți ies din fondul limbii. Într-o lume mecanizată, o lume a tehnologiei moderne și a marilor producători, ponderea vocabularului aparținând terminologiilor populare este tot mai mică în comparație cu cea a vocabularului aparținând terminologiilor științifice.

Un important aspect care deosebește trecutul de prezent, este măsura în care cunoștințele specialiștilor sunt accesibile publicului larg prin acțiuni conștiente de popularizare a științelor, dar și prin stocarea informației în medii accesibile tuturor, cum sunt internetul și bibliotecile. În ceea ce privește Europa, în trecut, o elită restrânsă ca număr avea acces la educație, folosind greaca și apoi latina ca limbi de circulație internațională a cunoașterii. În prezent, adoptarea unor elemente lingvistice globale este efectul circulației internaționale a informației și crearea interconexiunilor între instituții de cercetare, universități, guverne și așa mai departe. „Caracterul standardizat, normat, al terminologiei „interne" (T1) s-a corelat cu caracterul ei internațional" (Bidu-Vrânceanu 2010: 14). Se înțelege că o "românizare" sau traducerea terminologiilor ar fi o piedică în calea schimburilor internaționale. Izolarea nu este de dorit în acest domeniu.

Pușcariu scrie că românii sunt „singurul popor latin de religie ortodoxă, [și] am rămas în curs de multe veacuri cu fața întorși spre Orient" (Pușcariu 1976: 370). De aici configurația „pestriță" și plină de farmec a limbii române, înzestrată cu posibilități de expresie unice în familia limbilor romanice. Acea „neobișnuită formă de adaptabilitate la orice forme nouă", numită de alți lingviști "ospitalitate", Pușcariu o pune în legătură cu „o înțelegere fulgerătoare a mecanismului construcției străine și a aluziei cuprinse în expresia metaforică și, înainte de toate, o adevărată pasiune de a-și îmbogăți limba cu posibilități nouă de exprimare plastică și nebanalizată" (Pușcariu 1976: 371). Domnia sa acceptă existența în limba română a împrumuturilor din alte limbi, care nu sunt neapărat necesare: „împrumuturile lexicale de la vecini nu trebuie să însemneze lipsa noțiunii cuprinsă în cuvânt", „ci arată numai aplecarea noastră spre lux de expresii" (Pușcariu 1976: 371).

În cercetarea diferitelor influențe lingvistice „suferite" de limba română, pornim de la premisa că poporul român și limba română, „insulă de latinitate într-un ocean de slavism și de alte elemente", s-au constituit înainte de marile migrații slave (sec. al VI-lea – al X-lea) și fino-ugrice (sec. al X-lea). Au urmat dominațiile Imperiului Bizantin și a Imperiului Otoman (Bârlea, Bârlea 2000: 30). Conform acestor cercetători, prezența elementelor fino-ugrice, neogrecești, turce etc „se manifestă aproape exclusiv la nivelul lexicului, termeni din anumite domenii de activitate, câteva afixe mai productive, în anumite etape, unele nume proprii etc." Începînd cu sfârșitul secolului al XVIII-lea, s-a renunțat la acest superstrat, „în favoarea unui mare număr de neologisme de origine latino-romanică", acestea fiind „mai aproape de structura fonetică și morfologică a limbii române,

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

deci mai uşor de adaptat la specificul ei". Unele cuvinte aparţinând vechiului „superstrat" au fost păstrate în anumite variante „dialectale, regionale, arhaice ale limbii române". Preferarea cuvintelor din latina savantă, franceză, italiană, spaniolă, „este justificată şi de faptul că ele exprimau o fază mai evoluată în procesul gândirii, al vieţii economice, politice, sociale a societăţii". Acesta era procesul de „relatinizare a limbii române", proces care „desăvârşeşte profilul romanic al limbii române" (Bârlea, Bârlea 2000: 31).

După autorul DM, „Latina şi limbile romanice derivative au mari posibilităţi de creaţie lexicală prin jocul sufixelor şi al prefixelor, dar există dificultăţi evidente în inventarea de cuvinte compuse reunind într-un concept nou două concepte diferite", avantaj „decisiv în consacrarea ulterioară a limbii greceşti în terminologia ştiinţifică".(Rusu 2010: 26) Câteva denumiri ale unor ştiinţe vechi şi noi, puţine la număr, provin din limba latină: *informatica, medicina* şi unele cultisme latineşti, date ca exemple de Mioara Avram: „audit, bonus, campus, item, medium" (Avram 1997: 9). Lingvista arată că există diverse elemente latine intrate în limba română prin alte limbi în trecut, reînnoite cu împrumuturi din engleză. De exemplu, *a gratula* înseamnă „a felicita" este prezent în limbi germenice (engleză, germană, suedeză, olandeză), folosit şi în maghiară cu aer de noblețe sau clasă socială selectă. Tinerii de azi îl pot înțelege prin identificarea cu englezescul *to congratulate.* Alt verb interesant de origine latină amintit de Avram în cadrul lucrării sale despre anglicisme, citându-l pe Constantin Noica, este *a computa*[1], cu *cumpătare* şi *a cumpăta* (1997: 10). Din acesta s-au format alte cuvinte româneşti, publicate de Al. Graur în *Cuvinte înrudite*, Bucureşti, 1980, pe care îl citează Avram: „a computa şi computaţional, a conta şi cont, contabil (cu derivatele contabilitate, contabilicesc, a contabiliza), contor (a contoriza), cantoră, scont (a sconta), discont(o)/discount... Market (marketing)" din care au apărut *marfă, miercuri, iarmaroc, comerţ,* cu derivatele, *mercur* şi *mersi. Master* (cu *magistru, masterat, măiestru, maistru, maestru, meşter*) (1997: 10).

După Sextil Puşcariu, în limba noastră există împrumuturi din greacă datând din epoca străromână: *frică*, gr, *friki*[2], „fior, spaimă" (Puşcariu 1976: 258). În DM, Valeriu Rusu susţine că limba română, la fel ca multe alte limbi, conţine doar 3-6 % cuvinte de origine greacă, cea mai mare parte a acestora fiind concentrată „în zone particulare ale lexicului, în domeniul ştiinţelor" (2010: 25). Cercetătorul afirmă că limba greacă stă la baza terminologiilor ştiinţifice, inclusiv a majorităţii numelor de ştiinţe. Dezvoltarea puternică a ştiinţelor pe teritoriile locuite de greci, înainte de înflorirea Romei şi a Imperiului Roman, a dus la intrarea atâtor elemente de bază în terminologiile ştiinţifice. De la greci au preluat latinii „cunoştinţele, metodele de învăţământ şi terminologia". Greaca fiind „incomparabil mai adaptată decât limba latină la crearea de noi termeni" (Rusu 2010: 26). Din greacă provin termenii bisericeşti *cunună, săptămâna mare*,dar şi *fraţi de cruce, copil de suflet, mulţam*, din *mulţi ani (să trăieşti)* (Puşcariu 1976: 259). Cercetătorul susţine că din epoca bizantină datează cuvintele greceşti: *folos, lipsi, părăsi, prisos, sosi*. Din epoca fanariotă îl avem pe: *argat, chivernisi*. Interesant este şi „neologismul de origine neolatină", *a curarisi*, care ne-a provenit prin limba greacă (Puşcariu 1976: 259).

Limba greacă a venit în contact cu limba română cu mai multe ocazii, aşa încât influenţa pe care a exercitat-o asupra limbii române s-a făcut simţită în mai multe valuri. În lucrarea sa, *Introducere în terminologia medicală românească*, Mariana Flaişer preia următoarea împărţire în etape a influenţei greceşti asupra limbii române: a) în secolele I-VI un prim corp de cuvinte greceşti ajung în limba română prin intermediul limbii latine; b) în secolele VII-XV un număr de cuvinte bizantine intră în vocabularul limbii române prin limba slavă; c) în secolele XVIII-XIX

[1] Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Bucureşti, 1996, p. 120-126.
[2] notăm asemănarea interesantă cu englezescul "freaky" [friki]

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

„un strat de cuvinte neogreceşti, cuvinte cu o pondere foarte mare în vocabularul limbii române (pentru domenii ca administraţia, limbajul juridic, medicina, religia, muzica religioasă)" (Flaişer 2011: 39). Secolul al XVII-lea a marcat apogeul raporturilor culturale greco-române. Aceasta este perioada „elenismului luminos", deoarece „spiritul şi limba grecilor" dominau activităţile din şcoli, religie, justiţie, administraţie şi din medicină. Elementul neogrec este prezent în scrierile lui Dimitrie Cantemir, în lucrările medicilor români şi greci din secolul al XVIII-lea (Flaişer 2011: 39). Printre elementele greceşti amintite de Puşcariu sunt: *livadă*, neogrec, pătruns prin slavă (de la bulgari şi sârbi); *colibă*, tot din greacă, tot prin slavii din sud; *pită*, din grecescul pitta, prin bulgară şi sârbă; *a mirosi*, „greco-slav", *camătă, cărămidă* din gr. *keramida, drum, ieftin* (Puşcariu 1976: 258). Lingvistul ne furnizează şi exemple de grecisme şi turcisme, adică barbarisme de origine greacă şi turcă: „*anost, nostim, simandicos*, mă *sinchisesc, protipendadă, catadixesc*"(Puşcariu 1976: 372).

Marile migraţii slave au avut loc între secolele al VI-le aşi al X-lea, lăsând în urma lor un „superstrat lingvistic". În acea perioadă limba română se formase deja ca limbă neolatină, făcând parte din aceeaşi familie cu franceza, italiana, spaniola, catalana. Limba slavă a exercitat o influenţă mai mare asupra vocabularului - „partea cea mai mobilă şi mai penetrabilă din structura unei limbi – şi numai în proporţie foarte mică , aproape neglijabilă, morfologia, sintaxa, fonetica". (Bârlea 2000: 30) Lingviştii consideră că populaţia slavă şi limba lor au fost absorbite. Iată câteva exemple de cuvinte slave dublate de corespondentul latin, după Puşcariu: veac – secol; ostrov – insulă; iscoadă – spion; blagorod – nobil; pojarnic – pompier; polcovnic – colonelbereznic – brigadier silvic; sfat oblăduitor – consiliu administrativ; vreme – timp (Puşcariu 1976: 375)! Observăm că unele dintre aceste forme slave au dispărut din limba română, în timp ce altele se menţin ca sinonime, unele cu aer arhaic.

Puşcariu (1976: 258) ne indică elemente de vocabular grec transmise prin slavă. Un număr important de termeni bisericeşti: *agheasmă*, gr. agiasma; *anaforă*, gr. anafora; *arhanghel*, gr. arhaggelos (grecescul înger a pătruns în română prin latină) (1976: 258). Barbarisme slave identificate de Puşcariu sunt: „blagoboreţ, blagorod, blagocestiv" (1976: 372), „zborişte", „liuboste"(1976: 373).

Un aspect interesant, care merită consemnat, este şi elementul arab prezent în limba română, ajuns în vocabularul limbii române prin limba turcă. Unul dintre acestea este substantivul cifră, din arăbescul *s(i)fr*, "zero". Unele împrumuturi din limba turcă, arată Sextil Puşcariu, sunt de origine arabă şi au intrat în limba română prin filiera franceză! De exemplu, *chioşc*, pe care autorul îl consideră"turcism"(Puşcariu 1976: 373). Îndrăznim să afirmăm că acesta nu este un barbarism de origine turcă, ci un împrumut „cu acte în regulă", aşa cum sunt şi anglicismele în marea lor majoritate. Apare aici ambiguitatea creată de acordarea termenului de *grecisme, turcisme, slavisme* etc. barbarismelor de origine greacă, turcă, slavă.Printre cuvintele provenite din turcă se numără: *baclava, bairam, bazar, chior, cişmea, cizmă, dulap, halat, hazna, liman, mahala, perdea*.

Limba franceză a jucat un rol deosebit de important în modernizarea şi îmbogăţirea vocabularului românesc. În anul 1954, Al. Graur considera că elementul cert francez nu depăşea 3-4 % din lexicul românesc, plasându-se la polul opus faţă de lingviştii care socotesc că procentul este de 30-38 % (Bârlea, Bârlea 2000: 23-24). În lucrarea *Lexicul românesc de origine franceză*, autorii analizează căile prin care vocabularul limbii române a fost influenţat de cel francez (Bârlea, Bârlea 2000 : 22). „Influenţa limbii franceze asupra limbii române a depăşit cu mult limitele obişnuite ale bilingvismului cultural". Imitarea limbii şi a culturii franceze a primit numele de

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

„franţuzomanie”[3], reacţie comparabilă cu „anglomania” din prezent, şi care dovedeşte faptul că aceste fenomene se repetă de-a lungul istoriei limbii române. Acest proces de impregnare a vocabularului limbii române cu elemente provenite din franceză s-a desfăşurat într-un context favorabil, în care se întâlneau fapte de limbă cu elemente de cultură, viaţă socială, economică, politică şi mentalitate. Conform lingviştilor, influenţa limbii franceze asupra vocabularului românesc s-a desfăşurat de la sfârşitul secolul al XVII-lea, cu perioada de maximă intensitate în secolul al XIX-lea, şi prelungindu-se până în prezent, suprapunându-se în mare măsură cu perioada în care limba română literară era „în plin proces de formare” (Bârlea, Bârlea 2000: 19).

Odată cu noul strat lexical de împrumuturi din latina savantă şi din limbile neolatine, care se suprapune peste moştenirile din latina populară, limba română a dispus de dublete lexicale. Aceleaşi cuvinte au pătruns în limba română „în etape diferite şi pe căi diferite”: prima dată din latina vulgară, în secolele I- IV, apoi ca împrumut din alte limbi romanice sau din latina savantă, în secolele al XVIII-lea – al XX-lea (Bârlea, Bârlea 2000: 31). Cercetătorii dau ca exemple „oră – oară; subţire – subtil; minciună – menţiune etc.” Mai târziu, şi limba engleză, cu toate că este o limbă germanică, avea să contribuie la latinizarea limbii române, prin aportul de neologisme englezeşti de origine latină! În anul 1997, în cadrul conferinţelor Academiei Române reunite în ciclul „Limba română şi relaţiile ei cu istoria şi cultura românilor”, vorbind despre anglicisme şi despre influenţele altor limbi asupra limbii române, şi Mioara Avramamintea publicului de importanta componentă romanică achiziţionată din limba franceză (1997: 9).

În viziunea unor lingvişti, o primă explicaţie a influenţei franceze asupra vocabularului limbii române este tocmai originea comună a celor două limbi, „tiparul genetic comun şi posibilităţile mari de adaptare formală şi de conţinut” (Bârlea, Bârlea 2000: 30,33). Cercetătorii consideră că o altă cauză hotărâtoare a exercitării influenţei franceze a fost „modelul social-politic şi economic” francez, copiat cu scopul modernizării societăţii romîneşti, începând cu ultima parte a secolului al XVIII-lea şi continuând în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Aşa cum avea să se întâmple în secolul al XX-lea cu limba şi cultura engleză, în epoca de maximă influenţă a limbii franceze asupra limbii române, au conlucrat o serie de factori extralingvistici: „contextul geografic, istoric, economic, cultural etc.”. Rezultatul a fost o „preluare masivă de limbă, cultură şi civilizaţie” franceză (Bârlea, Bârlea 2000: 33, 38). Factorul socio-cultural pare să fi jucat un rol esenţial. Cercetătorii invocă şi „nevoia de instruire”, manifestată printr-un număr impresionant de traduceri din franceză, precum şi prin „prezenţa unor profesori şi oameni de cultură francezi în Principatele Române”. La acestea se adaugă prezenţa unui mare număr de elevi şi studenţi români în Franţa. De asemenea, s-au făcut diverse ”adaptări de sistem în organizarea învăţământului, armatei, administraţiei, în arhitectură, urbanism, arte etc.” (Bârlea, Bârlea 2000: 34). În legătură cu „nevoia de instruire”, trebuie să observăm aici reluarea aceluiaşi tipar în timpurile noastre, de data aceasta având ca protagonistă limba engleză.

Deja în 1775, franceza începe „să fie introdusă în şcoli, alături de latină şi italiană, devenind curând obligatorie în programa oficială de studii”, fapt care a dus la apariţia gramaticilor şi a dicţionarelor franceze. Acestea au fost la început în greacă, franceză şi italiană, iniţiatorii şi beneficiarii acestei dezvoltări fiind în primul rînd copiii şi tinerii fanarioţilor. În anul 1839 apare primul dicţionar francez-român, intitulat „Vocabularul purtăreţ românesc-franţuzesc şi franţuzesc-românesc” (Vocabulaire portatif roumain-français et français-roumain), pe care îl datorăm profesorului J.-A, Vaillant, întemeietorul clasei franceze de la Colegiul Sf. Sava (Bârlea, Bârlea 2000: 36). Alţi factori foarte importanţi sunt stabilirea exilaţilor francezi pe teritoriul Principatelor

[3] Cf. George Ranetti, *Franţuzomania*, Bucureşti, 1904.

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

Române, în urma Revoluției Franceze din 1789, precum și pleiada de specialiști în arheologie, arhitectură, gastronomie, tehnică și medicină care „au difuzat limba franceză, atât în domeniul terminologiilor de specialitate, cât și în limbajul uzual" (Bârlea, Bârlea 2000: 38).

„Primele reviste românești sunt tipărite în limba franceză sau publică coloane întregi în limba franceză: Courrier de moldavie, Iași, 1790; Le Glaneur moldo-vlaque, Iași, 1841; Jurnal de București, 1849; Curierul, 1829; Albina românească, 1829, etc. […] În privința cărților, studii recente arată că din patru librării existente la Iași, în 1830, trei furnizau exclusiv cărți franțuzești. De asemenea, primele teatre au fost organizate cu trupe franceze și de către directori francezi (1807, 1816, 1826, 1832). Autorii puși în scenă erau aceeași ca la Paris: V. Hugo, Al. Dumas, Ch. Lafont, E. Scribe, Molière, Voltaire ș.a." (Bârlea, Bârlea 2000: 39).

Verbe recente importate din limba franceză pot stârni aceeași reacție de respingere ca „abuzurile" cauzate de acceptarea fără discernământ a anglicismelor. Avram dă ca exemple verbele „a achiesa, a antama, a disipa, a efasa, a ranforsa, care sunt la fel de „străine" ca și anglicismele de ultimă oră"(1997:9). În continuare, lingvista îl citează pe Costache Negruzzi, care scria în secolul al XIX-lea că „am fost pe rând turcomani, grecomani […] acum, din mila lui Dumnezeu, sântem franțezomani; poate curând vom trece și Manha în vrun balon aerostatic și atunci ne vei vedea anglomani".

Încheiem secțiunea dedicată limbii franceze cu o listă de împrumuturi luate din această limbă, împărțite pe „grupe tematice", așa cum le găsim la Bârlea și Bârlea (2000: 72-77).
Abstracțiuni: abnegație < abnégation; aluzie< allusion; localitate < localité; sezon< seison.

Termeni tehnici și științifici: acefal< acéphale; electricitate< électricité; peliculă< peliculle;

Denumirile științelor și domeniilor științei și artei:biochimie< biochimie; cardiologie < cardiologie; dermatologie < dermatologie; geriatrie < gériatrie;

Aparate și substanțe: altimetru < altimètre; acid < acide; bioxid < bioxyde; petrol < pétrole;

Medicină și farmacie: afagie < aphagie; aftă < aphte; a extirpa < extirper; infuzie < infusion; bisturiu < bistouri; crampă < crampe; medicament < médicament; seringă < seringue; vaccin < vaccin;

Lingvistică: afix < affixe; argou < argot; calc < calque; frază < phrase; lexic < lexique;

Învățământ: academician< académicien; bacalaureat < baccalauréat; rector < recteur;

Justiție: barou < barreau; grefier < greffier; juridic < juridique; tribunal < tribunal;

Politică și societate: bugetar < budgetaire; congres < congrès; democrație < démocratie;

Armată: alarmă < alarme; armament < armament; baricadă < barricade; grenadă < grenade;

Sport: antrenament < entrainment; ciclism < cyclisme; echipă < équipe; patinaj < patinage;

Artă culinară: alimenta < alimenter; bomboană < bonbon; desert < dessert;

Veșminte, țesături, accesorii: batistă < batiste; bluză < blouse; cravată < cravate; jachetă < jaquette;

Culori: bej < beige; gri < gris; maro < maron; mov < mauve; roz < rose; violet < violet;

Bijuterii, parfumerie, cosmetice: bijuterie < bijouterie; parfum < parfum; pudră < poudre; ruj < rouge;

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

Case și obiecte din casă: apartament < apartement; fotoliu < fauteuil; imobil < immeuble; mochetă < moquette;

Arte și spectacole: afiș < affiche; balet < ballet; cinematograf < cinématographe; film < film.

Tot din *Lexicul românesc de origine franceză* (Bârlea, Bârlea 2000: 126), citim despre neologisme franceze inutile, barbarisme: verbe: a acușa, a efasa, a sermona; substantive: (h)istorien, insumisiune, plezanterie; adjective: eclatant, indubitabil, impardonabil, inubliabil. Prețiozități, „împrumuturi de lux" și probleme: achiesa „a-și da adeziunea"; antama, anvizaja, (fr. entamer, envisager); gafeur (fr. gaffeur), loisir, someu. Pseudofranțuzisme: rom, frizeur < germ. Friseur; rom. logoped < rus. logoped; rom. ortografie < lat., grk. ortographia ș.a. (Bârlea, Bârlea 2000: 128). Franțuzisme aparente: creații interne românești: angrosist, bonjurist, conspirativ, dirijor, elogia, furnalist, grandoman(ie), hidrofor, longeviv, meditator, picaj, portativ, riscant, șofa (Bârlea, Bârlea 2000: 128-129).

Din limba germană putem menționa: *gheșeft*, *știaf*, *mișto* (după unii lingviști, de la *mit stock*), *fruștuk*, *șpil*. Observăm prezența acestora mai ales în vocabularul celor care au trăit în perioada 1940-1950, când limba germană a fost folosită mai intens datorită războiului. Barbarisme din limba italiană:*incapace*, *indimenticabil* (Bârlea , Bârlea 2000: 126).Din maghiară avem cuvinte precum *a chibzui*, *cremeș*, *kürtös, laboș*, *oraș*, *tașcă*, *uriaș*, *vameș*.

Autorii tratează și problema *iradierii* limbilor romanice moderne (franceza, italiana, spaniola etc.) și a celor neromanice (germana, engleza, limbile slave). Conform autorilor studiului mai sus menționat, „terminologia muzicală și financiară […] este puternic influențată de limba italiană, terminologia sportivă din numeroase limbi este în mare măsură îndatorată limbii engleze ș.a.m.d. Dar, în cele mai multe domenii de activitate, centrul de iradiere a terminologiilor de specialitate l-a constituit limba franceză" (Bârlea, Bârlea 2000: 31-32).

Limba înseamnă identitate, supraviețuire, comunitate. Limba este un bun comun, un loc câștigat și păstrat cu mari sacrificii. Poate că este esența, sufletul unui popor, sau măcar expresia cea mai completă a acestuia (Aşkar 2018: 462). Referindu-se la limba română, multe voci se lamentează sau protestează împotriva *anglomaniei*, influenţa limbii engleze fiind văzută ca „un act de invazie lingvistică în tulburea noastră tranziţie, invazie care ar pune în pericol existenţa limbii române, în orice caz, specificul ei naţional"(Avram 1997: 7). Este vorba despre „un fenomen internaţional","european cel puţin", dacă nu ,,european şi mondial" (Avram 1997: 8), cauzat de mai mulţi factori. Lingvista amintește publicului faptul că influența limbii engleze asupra limbii române a început să se exercite acum aproape două sute de ani (1997: 7). Această înfluență a acționat la început indirect, prin intermediul altor limbi, pentru ca mai târziu cele două limbi să se întâlnească direct. Această a doua fază se poate împărți, la rândul ei, în alte două etape. În prima fază, contactul românei cu limba engleză a avut loc prin „ambasadorii" români care au călătorit pe meleaguri străine și s-au întors cu neologisme. A doua etapă este cea în care limba engleză a „ajuns" la noi acasă prin publicații care au fost traduse, precum și prin vorbitori de engleză (turiști, funcționari, oameni de știință). Cercetătoarea menționează scriitori celebri din secolul al XIX-lea în ale căror opere literare se pot găsi mărturii ale acestei influențe: C. Negruzzi, I.Ghica și I. L. Caragiale. Multe împrumuturi au statutul de „termeni culturali („Kulturwörter"), intrați în limbă mai ales prin influența orașului asupra satului, prin negoț, industrie, tehnică, biserică, administrație, școală, științe ș.a."(Pușcariu 1976:371). Asemenea împrumuturi apar în număr mare „mai ales în epoci în care starea culturală a unui popor a făcut salturi mari", susține Pușcariu (1976:371).

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

În prima jumătate a secolului al XX-lea influența limbii engleze s-a făcut simțită în „anumite limbaje funcționale (economie – în special finanțe, industria petrolului, marină - , sport, cinematografie, viață mondenă)", pentru ca în cea de-a doua jumătate a secolului trecut limba engleză să exercite o influență tot mai mare asupra multor limbi de pe glob, printre care și româna. Șocul lingvistic de după 1989, explică Mioara Avram, se datorează izolării noastre până în acel an. Această mare schimbare, în sine, nu este un lucru rău sau un pericol pentru limba română. După cum am văzut, limba română a fost influențată de mai multe limbi de-a lungul istoriei. Iată câteva exemple de anglicisme și americanisme vechi: *budincă* (< engl. *pudding*), *clovn* (< engl. *clown*), *fotbal* (< engl. *football*), *henț* (< engl. *hands*), *trening* („echipament sportiv", <engl. *training*) (Avram 1997: 11) și training (curs, pregătire, stagiu) și de anglicisme noi: *fast-food; topping; flyer; debate; trainer; scooter; scanner, banner;mouse; a monitoriza*, a daunloada; *screening; peeling*; *brushing*; shopping, etc.

În anul 1991, în prefața Dicționarului englez-român de abrevieiri, autorii exprimau previziunea conform căreia, în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, limba engleză urma să devină „principalul mijloc de vehiculare" a exploziei de cunoștințe cu care se confrunta omenirea (DERA : 2). După aproape douăzeci de ani, în anul 2010, în prefaţa la a patra ediţie a DM, Gabriel Ungureanu considera că limba engleză „domina" comunicarea medicală. Problema influenţei limbii engleze asupra limbii române nu este o noutate, ci este o temă îndelung dezbătută. În lucrarea sa, *Anglicismele în limba română actuală*, Mioara Avram consideră că această temă este de mare actualitate, pentru că „elementele datorate influenţei engleze sunt o componentă importantă a limbii române şi, în acelaşi timp, un aspect important al relaţiilor dintre limba, istoria şi cultura românilor" (Avram 1997: 7). În concluzie, valurile de împrumuturi care se inserează în limba română sunt efecte firești, cu caracter recurent, ale proceselor care au loc în spațiul geografic românesc și internațional.

BIBLIOGRAPHY

ALBU, Rodica, 2003, Anglicisme recente în terminologia medicală românească. pp. 143-150. Disponibil la adresa http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V2710/pdf, consultat în 13 august 2018.

AȘKAR, Ana, 2018, Dynamics of Medical Language Due to Political and Economic Context, în Journal of Romanian Literary Studies, Issue No. 15/2018, Arhipelag XXI Press, pp. 456-466. Disponibil la adresa https://old.upm.ro/jrls/JRLS-15/Volume-15.pdf, consultat în 5 decembrie 2018.

AVRAM, Mioara, 1997, Anglicismele în limba română actuală. Bucureşti: Editura Academiei Române.

BÂRLEA, Gheorghe, BÂRLEA, Roxana-Magdalena, 2000, Lexicul românesc de origine franceză, Ediția a doua, revizuită, Editura Bibliotheca, Târgoviște.

BIDU-VRÂNCEANU, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mişcare. De la dicționare la texte*, Editura Universității din București, 2007.

BRAD CHISACOF, Lia, 2017, Cel mai timpuriu vocabular român-englez, în *Limba română*, Nr. 3, Anul LXVI, p. 317-322, disponibil la adresa https://www.lingv.ro/images/LR%203%202017.pdf, consultat în 2 august 2018.

BUTIURCĂ, Doina, 2008, Limbajul medical. Influența engleză, p. 43-51. Disponibil [online] la adresa URL: http://www.philippide.ro/distorsionari_2008/043-051%20Butiurca%20-%20Limbajul%20medical%20cor.pdf, consultat în 17 iulie 2018.

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)

CANTEMIR, *Dimitrie, Istoria ieroglifică*, Editura Minerva, București, 1983.
DIMITRESCU, Florica, 1995, Dinamica lexicului românesc. Timișoara, Editura Logos.
FLAIȘER Mariana, 2011, Introducere în terminologia medicală românească. Iaşi, Editura Alfa.
PUȘCARIU, Sextil, 1976, *Limba română*, vol. I, Privire generală, Editura Minerva, București.
RAD, Ilie, 2007, *Stil și imbaj în mass-media din România*, Iași: Editura Polirom.
ZAFIU, Rodica, 2001, *DIVERSITATE STILISTICĂ ÎN ROMÂNA ACTUALĂ*. București, Editura Universității din București.

Dicţionare

DFRRF - HANEȘ, Gheorghina, Dicționar Francez-Român, Român-Francez. București, Editura Științifică, 1991.
DIN - VINTILĂ-RĂDULESCU, Ioana, Dicționar normativ al limbii române ortografic, ortoepic și practic. București, Editura Corint, 2009.
DLR - GUȚU, G, Dicţionar latin –român. Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1983.
DM 2010 - RUSU, Valeriu, Dicţionar medical. Ediţia a IV-a revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Medicală, 2010.
DN 1986 - MARCU, Florin, 1986, Dicţionar de neologisme, București, Editura Albatros.
LDCE - LONGMAN Dictionary of Contemporary English, 2005, Fourth edition with Writing Assistant, Tenth Impression 2007, U.K., Pearson Education Limited.
MRP - REY, Alain. 1989. Le Micro-Robert Poche. Paris, Dictionnaires Le Robert.
NMWD - The New Merriam-Webster Dictionar , Springfield, Massachusetts, USA, MERRIAM-WEBSTER INC. Publishers, 1989.

BDD-V5175 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 05:18:51 UTC)